

100 jaar Belgische schaakgeschiedenis

een persoonlijk eerbetoon aan de Koninklijke Belgische Schaakbond
met 50 partijen

Frank Hoffmeister

Eerste editie 2020 Thinkers Publishing

Copyright 2020 **Frank Hoffmeister**

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle aankopen en vragen: zich richten tot
Thinkers Publishing, Moorstraat 12, 9850 Landegem.

Email: info@thinkerspublishing.com
Website: www.thinkerspublishing.com

Hoofdredacteur: Gunter Deleyn

Correcties: John Riksten, Ronny Bonne, Geert Van der Stricht

Software-ondersteuning: Hub van de Laar

Omslagontwerp: Mieke Mertens

Grafische vormgever: Philippe Tonnard

Production: BestinGraphics

ISBN 9789492510990
D/2020/13730/39

Inhoud

Inleiding	13
De ontwikkeling van het Belgische schaakleven tot 1920	13
Antwerpen.....	13
Brussel	15
Gent.....	17
Luik	17
De oprichting van BSB 1920 en de verdere ontwikkeling	18
De oprichting van de BSB 1920	18
De ontwikkeling tot 1945	19
De ontwikkeling van de correspondentieschaakbond	21
De ontwikkeling 1945-1977.....	22
De structurele hervorming van 1977	23
De ontwikkeling 1995-2008.....	23
De ontwikkeling sinds 2008.....	24
De Belgische kampioenschappen.....	24
Individuele kampioenschappen voor mannen	24
Individuele kampioenschappen voor vrouwen	35
Jeugdkampioenschappen	36
Teamkampioenschappen	37
De Belgische schaakgrootmeesters.....	40
Edgard Colle.....	45
George Koltanowski	47
Albéric O’Kelly de Galway.....	49
Luc Winants	51
Vladimir Chuchelov	52
Mikhail Gurevich.....	53
Alexandre Dgebuadze.....	55
Bart Michiels.....	57
Tanguy Ringoir.....	58
Mher Hovhannisyan	59
België in de FIDE	61
België als stichtend lid	61
Het succes van België op de Olympiades van de FIDE	61
Belgen in de FIDE-comités.....	69
Bilaterale en regionale teamkampioenschappen	69

Bilaterale vriendschappelijke wedstrijden	70
Regionale teamtoernooien.....	70
Internationale Schaaktoernooien in België	72
Oostende	72
1. De toernooien 1905-1907	72
2. Het toernooi van 1936.....	74
3. Het toernooi van 1937.....	77
4. De Open toernooien.....	80
Spa	80
Gent.....	82
Luik	83
Antwerpen.....	85
1. De toernooien van 1930 en 1932.....	85
2. De Lost Boys-serie van 1993 tot 1999	86
3. Het Normentoernooi 2008.....	87
Brussel	88
1. Het eerste OHRA-toernooi 1984	88
2. Het tweede OHRA-toernooi 1985	88
3. Het eerste SWIFT toernooi 1986.....	89
4. Het derde OHRA-toernooi 1986.....	90
5. Het tweede SWIFT toernooi in 1987	92
6. Het vierde OHRA-toernooi 1987	93
7. De SWIFT-wereldbeker van 1988.....	94
Geraardsbergen.....	96
Leuven	97
Charleroi.....	97
Brugge	100
Schaak in de breedte in België	101
Het belang van de schaakclubs	101
Het belang van schaakliteratuur	102
Het belang van de bevordering van de jeugd	105
Het belang van de staatssteun	105
Conclusie	106
Bijlage 1: De nationale kampioenen van België bij de Heren 1901-2020	108
Bijlage 2: De nationale kampioenen van België bij de dames 1938-2019	114
Bijlage 3: De Nationale Jeugdkampioenen 1951-2019.....	116

Bijlage 4: De Belgische Interclubkampioenen 1923-2019.....	118
Bijlage 5: De voorzitters en erevoorzitters van de Schaakfederatie	120
Lijst van de voorzitters van de FRBE-KBSB-KSB.....	120
Lijst van de erevoorzitters van de FRBE-KBSB-KSB.....	121
Lijst van de ere-vice-voorzitters van de FRBE-KBSB-KSB.....	121
Lijst van de ereleden van de FRBE-KBSB-KSB	122
Bibliographie.....	123
Internetbronnen.....	125
Fotomateriaal	125
Algemene index.....	127

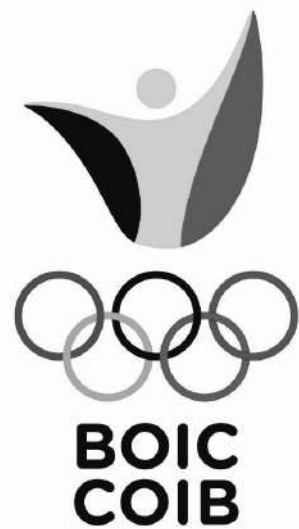
Index van de 50 Partijen

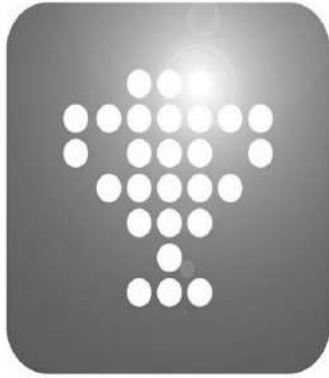
Nr. 1	Antwerpen	Amsterdam	1827 -----	13
Nr. 2	Fox, Albert Whiting	Bauer, H.-E.	Antwerpen 1900 -----	14
Nr. 3	Staunton, Howard	Von der Lasa, Tassilo	Brussel 1853 -----	16
Nr. 4	O'Kelly de Galway, Albéric	Devos, Paul	Brussel 1937 -----	26
Nr. 5	IM Boey, Jozef Martin	NM Van Seters, Frits	Spa 1969 -----	27
Nr. 6	Defize, Alain	Deleyn, Gunter	Oostende 1976 -----	29
Nr. 7	FM Meulders, Richard	FM Winants, Luc	Gent 1985 -----	31
Nr. 8	FM Jadoul, Michel	Schumacher, Helmut	Huy 1984 -----	32
Nr. 9	IM Dardha, Daniel	GM Dgebuadze, A	Charleroi 2019 -----	34
Nr. 10	WGM Peng, Zhaoqing	WIM Goossens, Hanne	Batumi 2019 -----	35
Nr. 11	GM Nemet, Ivan	FM Meulders, Richard	Oberwart 1980 -----	42
Nr. 12	IM Jadoul, Michel	GM Spiridonov, Nikola	Belfort 1989 -----	43
Nr. 13	Colle, Edgard	Soultanbeieff, Victor	Luik 1930 -----	46
Nr. 14	Koltanowski, George	Burnett, A G.	Edinburgh 1937 -----	48
Nr. 15	IM Poulsen, Christian	IM O'Kelly de Galway	Dubrovnik 1950 -----	50
Nr. 16	IM Winants, Luc	IM Carlsen, Magnus	Rethymnon 2003 -----	51
Nr. 17	GM Chuchelov, Vladimir	IM Cekro, Ekrem	Gent 2000 -----	53
Nr. 18	GM Gurevich, Mikhail	GM Ye Jiangchuan	Manila 1992 -----	54
Nr. 19	GM Dgebuadze, Alexandre	IM Claesen, Pieter	Aalst 2005 -----	56
Nr. 20	GM Michiels, Bart	FM Tomov, Georgi	Gent 2019 -----	57
Nr. 21	IM Ringoir, Tanguy	FM Rijnaarts, Sjef	Amsterdam 2013 -----	59
Nr. 22	FM Fontaine, Quentin	IM Hovhannisyan, Mher	Charleroi 2018 -----	60
Nr. 23	IM O'Kelly de Galway, Albéric	IM Böök, Eero Einar	Amsterdam 1950 -----	61
Nr. 24	IM Van der Wiel, Johan	FM Goormachtigh, Johan	Valletta 1980 -----	62
Nr. 25	FM Weemaes, Ronald	GM Andersson, Ulf	Thessaloniki 1984 -----	63
Nr. 26	GM Kindermann, Stefan	FM Geenen, Marc	Thessaloniki 1988 -----	65
Nr. 27	GM Winants, Luc	GM Beliavsky, Alexander	Calvia 2004 -----	66
Nr. 28	IM Rooze, Jan	Galappaththi	Khanty-Mansiysk 2010 -----	67
Nr. 29	IM Godart, François	GM Borisek, Jure	Batumi 2018 -----	68
Nr. 30	Beyen, Roland	GM Filip, Miroslav	Oostende 1971 -----	70

Finale	Ohms	Carls	Bremen 1939-----	71
Nr. 31	GM Aronian, Levon	FM Ahn, Martin	Batumi 1999-----	71
Nr. 32	Chigorin, Mikhail	Tarrasch, Siegbert	Oostende 1907 -----	74
Nr. 33	Soultanbeieff, Victor	Domenech, Rafael	Oostende 1936 -----	75
Nr. 34	Dyner, Boruch	Fine, Reuben	Oostende 1937 -----	78
Nr. 35	Dunkelblum, Arthur	Keres, Paul	Oostende 1937 -----	79
Nr. 36	Sapira, Emmanuel	Davidson, Jacques	Spa 1926-----	81
Nr. 37	Colle, Edgard	Thomas, George Alan	Gent 1926-----	82
Nr. 38	Tartakower, Xavier	Colle, Edgard	Luik 1930-----	84
Nr. 39	Koltanowski, George	Flohr, Salo	Antwerpen 1932 -----	85
Nr. 40	IM Van der Stricht, Geert	GM Vaganian, Rafael	Antwerpen 2008 -----	86
Nr. 41	FM Pergericht, Daniel	GM Grünfeld, Yehuda	Brussel 1985-----	88
Nr. 42	GM Seirawan, Yasser	IM Jadoul, Michel	Brussel 1986-----	89
Nr. 43	GM Hübner, Robert	WM Kasparov, Garry	Brussel 1986-----	90
Nr. 44	IM Winants, Luc	GM Larsen, Bent	Brussel 1987-----	92
Nr. 45	IM Jadoul, Michel	FM Dutreeuw, Marc	Brussel 1987-----	93
Nr. 46	IM Winants, Luc	GM Karpow, Anatoly	Brussel 1988-----	94
Nr. 47	Verlinden, Dirk	FM Renette, Hans	Geraardsbergen 2011 -----	96
Nr. 48	GM Wirig, Anthony	IM Van der Stricht, Geert	Charleroi 2010 -----	97
Nr. 49	IM Van der Stricht, Geert	Hoffmeister, Frank	Charleroi 2016 -----	98
Nr. 50	GM Dgebuadze, Alexandre	FM Maerevoet, Sim	Brugge 2020-----	99

Jubileum 1920-2020

arena

YOUR COACH IN SPORTS INSURANCE

Accounting/belastingadvies

VZW's
Zelfstandigen
Ondernemingen
Vrije beroepen

...

**Een echte boekhoudkundige ondersteuning om
het beheer van uw activiteit te vereenvoudigen.**

i-HEB Management

+32 2 344 18 38 - www.iheb.be

Square de Meuûs 35
1000 Brussel

Av Léon Jourez 34
1420 Eigenbrakel

GENS UNA SUMUS

Voorwoord

Het is geen sinecure om een eeuw in het leven van een vereniging te reconstrueren. Maar Frank Hoffmeister, vicevoorzitter van de Brusselse club "Europchess", heeft dit gerealiseerd. Aan de hand van goed gekozen mijlpalen - historische gegevens, topspelers, wedstrijden - presenteert Frank een opmerkelijk overzicht van de honderdjarige geschiedenis van de Koninklijke Belgische Schaakbond. Zijn bevindingen zijn in dit boek samengebracht en rijkelijk met foto's geïllustreerd. Hij neemt ons mee doorheen de tijdlijn van deze edele denksport in België.

Beginnende schakers zullen hier en daar de wenkbrouwen fronsen. De doorwinterde schaker zal op bijzondere wijze kunnen genieten van een rijke geschiedenis van het schaken in België. Vandaag presenteert Frank Hoffmeister een uitgebreide verzameling van mijlpalen van onze vereniging. Ik ben verheugd te zien dat de Belgische schaakgeschiedenis in een prachtig boek is neergeschreven. Dank u, meneer Hoffmeister!

Ik wil de Fédération Internationale des Echecs (FIDE), de Europese Schaakunie (ECU), het Belgisch Olympisch en Inter-Federaal Comité (BOIC/COIB), de belastingadviseurs van I-HEB, en de sportverzekering ARENA bedanken voor een subsidie van de drukkosten.

Eupen, 3 September 2020.

Günter Delhaes, voorzitter van de Koninklijke Belgische Schaakbond.

Dankwoord

Schrijven over de schaakgeschiedenis van een land is een gewaagde opdracht. Sommige belangrijke personen, gebeurtenissen en openingsvarianten kunnen goed gedocumenteerd zijn. Andere, mogelijk even belangrijke aspecten zijn echter alleen bekend bij de mensen die de geschiedenis zelf hebben "geleefd". Ik heb dit *eerbetoon* dan ook alleen maar geprobeerd omdat ik van meet af aan waardevolle steun heb gekregen uit alle delen van het land en toegang heb gekregen tot de relevante literatuur. Voor zeer nuttige tips over de verschillende fasen van de Belgische schaakgeschiedenis wil ik Etienne Cornil (CREB), Gunter Deleyn (KGSRL), IM Geert Van der Stricht (KGSRL), IM Michel Jadoul (CELB Anderlues), Johannes Bertram (Europchess), FM Thomas Wiley (Europchess), FM Georgi Tomov (Europchess), CM Sławomir Kędzierski (Europchess), en FI Ralph Breuer (Rochade Eupen) bedanken. De Belgische meester Bernard De Bruycker gaf me gelukkig toegang tot zijn enorme schaakbibliotheek, waarschijnlijk de meest uitgebreide op het gebied van de Belgische schaaksport. Gunter Deleyn was zo vriendelijk om de professionele bewerking van dit volume te verzekeren. Mijn bijzondere dank gaat uit naar de voorzitter van de Koninklijke Belgische Schaakbond, Günter Delhaes, voor het voorwoord en de verspreiding ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de Federatie.

Aangezien dit artikel in de drie nationale talen is gepubliceerd, heb ik om efficiëntieredenen besloten om de namen van de spelers niet individueel te vertalen, maar ze in het Engels in alle edities te reproduceren. Namen van steden daarentegen zijn vertaald. Stuur eventuele kritiek en suggesties naar 69.frank.hoffmeister@gmail.com

Brussel, september 2020.

Prof. Dr. Frank Hoffmeister, vicevoorzitter van Europchess.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

Inleiding

Honderd jaar geleden richtten vier Belgische clubs de nationale schaakbond op. Om het jubileum te vieren wil ik een persoonlijk eerbetoon brengen aan de federatie in mijn hoedanigheid van vicevoorzitter van Europchess, de club van de Europese instellingen. Ik zou willen beginnen met te herinneren aan de ontwikkeling van het Belgische schaakleven en de oprichting van de federatie in 1920. Daarna volgen een paar woorden over de organisatie van de federatie en haar leiders, vooraleer we de Belgische kampioenschappen bespreken. Er zijn afzonderlijke hoofdstukken gewijd aan de Belgische schaakgrootmeesters, de plaats van België in FIDE en de Belgische Schaakcongressen. Vooraleer mijn overwegingen samen te vatten in een slotwoord, geef ik een beschrijving van schaken in de breedte in België.

De ontwikkeling van het Belgische schaakleven tot 1920

Antwerpen

De eerste overgebleven schaakpartijen met Belgische deelname zijn de twee correspondentiepartijen tussen de amateurs van Antwerpen en Amsterdam (1827-1829). In de partij waarin ze met de witte stukken speelden kregen de Antwerpse spelers te maken met 1 ... e6. Deze zet hielp de Club van Parijs de strijd tegen de Westminster Club van Londen in 1834-1836 te winnen en werd sindsdien de "Franse Verdediging" genoemd¹. Ook de Antwerpenaren vonden geen geschikt middel tegen de destijds nieuwe pionzet en ze werden

overspeeld na een strategisch slechte vroege loperruil.

[Partij 1]
Antwerpen
Amsterdam
1827

1. e2-e4 e7-e6 2. d2-d4 d7-d5 3. e4-e5 c7-c5 4. c2-c3 ♖d8-b6 5. f2-f4 ♗b8-c6 6. ♗g1-f3 ♙c8-d7 7. a2-a3 a7-a5 8. a3-a4 ♗g8-h6 9. ♙f1-b5 c5xd4 10. ♙b5xc6 b7xc6 11. ♗f3xd4 c6-c5 12. ♗d4-f3 ♗h6-f5 13. ♗b1-a3 ♙f8-e7 14. 0-0 0-0 15. g2-g4 ♗f5-h6 16. h2-h3 ♙g8-h8 17. c3-c4 d5-d4 18. ♗a3-b5 f7-f6 19. ♖a1-a3 ♗h6-f7 20. ♖d1-e2 ♖b6-c6 21. b2-b3 ♙d7-c8 22. ♖a3-a2 ♙c8-b7 23. ♙g1-h2 g7-g6 24. h3-h4 f6-f5 25. g4-g5 ♗h8-g7 26. ♙c1-a3 ♖a8-e8 27. ♗h2-g3 h7-h6 28. ♖f1-h1 ♖f8-h8 29. ♖h1-h2 h6xg5 30. f4xg5 ♖c6xf3+ 31. ♖e2xf3 ♙b7xf3 32. ♗b5-c7 ♗f7xe5 33. ♗c7xe6+ ♙g7-f7 34. ♗e6-c7? ♖e8-d8 35. ♙a3-c1 ♙f3-c6 36. ♗c7-b5 ♗e5-d3 37. ♖h2-c2 ♙c6xb5 38. c4xb5 ♙e7-d6+ 39. ♙g3-h3

Diagram 1

Stelling na: 39e ♙g3-h3

39... ♖h8xh4+! 40. ♙h3-g2 ♖d8-e8 41. ♖c2-e2 ♖h4-g4+ 42. ♙g2-f1 ♖e8-h8 43. ♖e2-f2 ♖h8-h1+ 44. ♙f1-e2 ♗d3xf2 45. ♙c1-e3 d4-

¹ Vgl. T. Harding, Correspondentie Schaken in Groot-Brittannië en Ierland (1824-1987), p. 32-33.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

d3+ 46. ♖e2xf2 ♜h1-h2+ **47.** ♔f2-f1 en wit gaf het op. **0-1**

BRONNEN: L. van Bledow, Die zwischen dem Berliner und Posener Klub durch Correspondenz gespielten Schach-Partien, Leipzig 1843, Deel nr. 9, S. 60; E. Ruch, L'histoire du jeu d'échecs par correspondance au XIX siècle, Vol. I, Des Origines à 1840, Aachen 2010, p. 162-165.

In de tweede partij reageerden de Antwerpse spelers moedig op het Amsterdamse Koningsgambiet met 2 ... d5. Ze overleefden aanvankelijk een inferieure middenspel en gaven het eindspel op op de 46e zet. Misschien hadden ze zich gerealiseerd dat er geen kansen meer waren om te winnen en dat het voor de uitslag van de wedstrijd niet van belang was of de wedstrijd in een gelijkspel eindigde of niet. Ludwig von Bledow berispte het "zwakke spel" van de verliezers². De wedstrijd was echter een van de eerste in Europa en werd desondanks opgenomen in zijn verzameling van in totaal 52 langeafstandswedstrijden uit de eerste helft van de 19e eeuw. Aangezien de partijen kort voor de onafhankelijkheid in 1830 gestopt werden, kunnen ze worden beschouwd als de eerste aanwijzing van een georganiseerd schaakleven in het toekomstige koninkrijk.

Inderdaad, het "Journal d'Anvers" van 26-2-1827 meldt dat de club daar al op 1-3-1825 was opgericht door de beste amateurs van het land³. Maar daarna is er nauwelijks meer materiaal. In 1864 schrijft Jean Gay dat de stad in 1847 een club "bezat" (in het verleden)⁴. Dit klinkt alsof het in de tussentijd is opgeheven. In 1903 kwam het waarschijnlijk tot een nieuwe oprichting, zoals blijkt uit documenten van de 50ste verjaardag van de "Schaakkring van Antwerpen" toen deze in 1953 het Belgisch

kampioenschap organiseerde. Kort daarvoor was de stad al wereldberoemd geworden toen de jonge Amerikaanse wiskundestudent Albert Whiting Fox (1881-1964) op oudejaarsavond 1900-1901 op Belgische bodem met een briljante combinatie uitpakte, die onmiddellijk in Frankrijk en de VS en later ook in België werd gemeld⁵. Ook nu nog is het één van de mooiste combinaties uit de schaakgeschiedenis. Zijn tegenstander is de onbekende H.E. Bauer, die niet te verwarren is met de Oostenrijker Johann Hermann Bauer, die in 1889 in Amsterdam bezweek aan het nog beroemdere dubbele loperoffer van Emanuel Lasker. Fox keerde kort na de wedstrijd terug naar huis en nam in 1904 deel aan het internationale toernooi in Cambridge Springs. Hier is zijn Belgisch meesterwerk.

[Partij 2]

Fox, Albert Whiting
Bauer, H.-E.
Antwerpen 1900

1. e2-e4 e7-e5 **2.** ♗g1-f3 ♗b8-c6 **3.** ♘f1-b5
♗g8-f6 **4.** 0-0 ♗f6xe4 **5.** ♜f1-e1 ♗e4-d6 **6.**
♗f3xe5 ♘f8-e7

In de 4e wereldkampioenschapspartij tussen Steinitz en Zukertort in 1886 volgde 6. ... ♗xe5 **7.** ♜xe5+ ♘e7 **8.** d4 0-0 **9.** ♘f1 ♘f6 **10.** ♜e1 ♜e8 met compensatie.

7. ♘b5-f1

7. ♘b5-d3 beveelt Lonchay aan.

7... 0-0 8. d2-d4 ♗d6-f5 9. c2-c3

9. d4-d5 ♗c6xe5 **10.** ♜e1xe5 d7-d6 **11.** ♜e5-e1 heeft de voorkeur van Lonchay, maar wit wil een evenwichtige stelling.

² L. van Bledow, Die Schach-Partien gespielt zwischen dem Berliner und Posener Klub durch Correspondenz (1843), p. 59.

³ E. Ruch, L'histoire du jeu d'échecs par correspondance au XIX siècle, Vol. I, Des Origines à 1840 (2010), S. 162.

⁴ J. Gay, Bibliographie Anecdotique du Jeu des Echecs, Paris 1864, S. 1 (België).

⁵ Over Albert Whiting Fox en de geschiedenis van de partij, zie E. Winter, "The Fox Enigma" <https://www.chesshistory.com/winter/extra/fox.html>.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

9... d7-d5

9... ♗c6xe5 10. d4xe5 d7-d6 zou volgens Lonchay's (ditmaal correcte) beoordeling beter zijn.

10. ♖d1-d3 ♜f8-e8 11. f2-f4?! ♗f5-d6

11... ♗c6xe5 12. f4xe5 c7-c5 zou het strategisch juiste antwoord zijn waarna zwart goed staat.

12. ♜e1-e3 ♗c6-a5

12... ♜c8-f5 13. ♖d3-d1 ♗d6-e4 houdt de stelling voor zwart volgens Lonchay, omdat de dame verdreven is van de gevaarlijke diagonaal a2-g8.

13. ♗b1-d2 ♗d6-f5 14. ♜e3-h3 ♗f5-h4 15. g2-g4! ♗h4-g6 16. ♜h3-h5

Een goede zet volgens Lonchay, want hij voorkomt 16... f5. Maar beter was 16. ♜h3xh7 ♗g8xh7 17. ♗e5xf7 ♖d8-d7 18. ♗f7-e5 ♖d7-d6 19. ♖d3-h3+ ♗h7-g8 20. ♖h3-h5! wint voor wit.

16... ♗a5-c6

Diagram 1

Stelling na: 16... ♗a5-c6

17. ♗d2-c4

Een mooie valstrik, zegt Lonchay.

17... d5xc4? 18. ♖d3xg6!!

Een prachtig offer. Zwart is gedwongen te accepteren.

18... h7xg6 19. ♗e5xg6!

En het derde offer op rij. Nogmaals, het antwoord is geforceerd.

19... f7xg6 20. ♜f1xc4+

Zwart gaf omdat hij het mat op h8 niet kan verhinderen 1-0

BRONNEN: *Strategie* 3/1901, p. 79-80. *American Chess World* 7/1901, p. 145-146. A. Lonchay, *Traité d'Echecs (II)*, Brussel 1922, p. 265-266.

Brussel

Gay dateert de eerste club ("assez renommé") in Brussel op 1815⁶, en in juni 1845 speelden de Belg Michaëls en de Fransman Laigle een wedstrijd in het *Café de l'Europe* in Brussel. De nog bekende partijen zijn van vrij lage kwaliteit⁷. Michaëls zou in 1852-1853 een andere club hebben opgericht op het Muntplein. De hoofdstad Brussel kreeg voor het eerst internationale faam in het schaken toen twee van de groten van die tijd elkaar in de stad ontmoetten voor een tweekamp. De sterkste Engelse speler, Howard Staunton (1810-1874), stak in de herfst van 1853 het Kanaal over om het op te nemen tegen de auteur van het "Handbook of Chess" Tassilo von Heydebrand und der Lasa (1818-1899), die door de koning van Pruisen op een diplomatieke missie naar de stad was gestuurd. De tweekamp eindigde na 13 ronden met een nipte overwinning voor de Duitser (+5 =4 -4)⁸ en produceerde in de negende ronde een partij die door GM Luc Winants kort en bondig de "eerste onsterfelijke die in België is gespeeld" werd genoemd⁹. De voormalige voorzitter van

⁶ J. Gay, *Bibliografie Anekdotique* (Nota 4), p. 1 (België).

⁷ Le Palamède 1845, nummers 6 en 7, de partijen zijn beschikbaar op <http://www.belgianchesshistory.be/tournament/match-laigle-vs-michaels-brussels/>

⁸ *DSZ* 1843, pp. 337-347 en *DSZ* 1844, pp. 13-21.

⁹ Luc Winants, "La première immortelle jouée en Belgique", *La Libre Belgique*, 26.3.2003, <https://www.lalibre.be/archive/la-premiere-immortelle-jouee-en-belgique-51b87e36e4b0de6db9a8af7b>

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

de Duitse schaakbond, Herbert Bastian, beschouwt de partij als één van de beste van de hele carrière van de winnaar.

[Partij 3]

Staunton, Howard
Von der Lasa, Tassilo
Brussel 1853

**1. e2-e4 e7-e5 2. ♘g1-f3 ♘b8-c6 3. ♙f1-b5
♘g8-f6**

Von der Lasa speelt de Berlijnse verdediging die hij had aanbevolen in het "Handbuch des Schachspiels" van 1843. Dit monumentale werk werd gepubliceerd onder de naam von Bilguer, die kort daarvoor stierf.

4. ♖d1-e2

Een van de belangrijkste voortzettingen in die tijd, die later ook door Aljechin en Short (Winants) werd toegepast. Tegenwoordig is

4. 0-0 gebruikelijk.

**4... ♙f8-d6 5. c2-c3 0-0 6. 0-0 ♗f8-e8 7. d2-d3
h7-h6?!**

7... ♘e7 was een goed alternatief, om de koningsvleugel niet te verzwakken.

**8. ♘f3-h4 ♘c6-e7 9. ♙b5-c4 c7-c6 10. ♖e2-f3
♙d6-c7**

Actiever was 10... ♙c5.

**11. ♙c1xh6 d7-d5 12. ♙c4-b3 ♙c8-g4 13.
♖f3-g3 g7xh6**

Eerst 13...dxe4 14. dxe4 gxf6 15.f3 ♘ed5!
16.exd5 e4 is nauwkeuriger (Bastian).

14. h2-h3

Wit had de f - lijn met 14. f3! moeten openen.

14... ♖g8-h7 15. h3xg4 ♗e8-g8 16. ♖g3-f3

Opnieuw had 16. f3 de voorkeur.

**11. ♙c1xh6 d7-d5 12. ♙c4-b3 ♙c8-g4 13.
♖f3-g3 g7xh6**

Bereidt verdubbeling van de torens voor, maar 18... ♘g6 had het witte paard kunnen elimineren, want 19. ♘f5 ♘h4! brengt de zwarte dame met tempo in het spel. Wit had

met 19. ♘xg6 het zwarte paard moeten ruilen waarna zwart na 19. ... ♗xg6 met 20. ... ♖g5 en 21. ... ♗ag8 verdergaat.

19. ♖f3-e2

19. ♘b1-d2 was sterker (Bastian), met een vergelijkbare stelling als in de partij.

**19... ♗a8-f8 20. ♘b1-d2 ♘e7-g6 21. ♘h4xg6
♗g7xg6 22. ♘d2-f3 ♗g6-f6 23. ♙b3-d1**

Stelling na: 23. ♙b3-d1

23... ♗f6xf3! 24. g2xf3 ♘g4-h2!!

Mooi. Zwart dreigt 25... ♖h3, daarom moet wit het paard nemen.

25. ♘g1xh2

Op 25... ♘g2 ♗g8+ 26. ♘xh2 ♖g7 of 25. f4 ♖h3 26. f3 ♗g8+ 27. ♘f2 ♖h4+ 28. ♘e3 ♖xf4+ 29. ♘f2 ♙d8! zwart wint ook (Winants).

**25... ♗f8-f4! 26. ♗f1-g1 ♗f4-h4+ 27. ♘h2-g2
♖d7-h3#. 0-1**

BRONNEN: *The Chess Player's Chronicle* 1853, p. 294-295. *Schachzeitung der Berliner Schachgesellschaft* 1854, p. 14-15. Winants, La Libre Belgique, 26.05.2003. Bastian, KARL 1/2018, p. 26-27.

Het is echter niet duidelijk of deze partij voor publiek werd gespeeld. De omstandigheden van de wedstrijd wijzen er eerder op dat het een privéaangelegenheid tussen de twee

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

buitenlanders was¹⁰. Toch moet er in de loop van de tijd een schaakscène zijn ontstaan in de stad. In 1864 zouden schakers elkaar hebben ontmoet in de Taverne van München, Rue d'Aremberg en ook nog steeds in een café in de buurt van het Muntplein¹¹. Zo meldt het Franse schaakblad "La Stratégie" in het voorjaar van 1873 (p. 115) dat de Parijse lokale held Samuel Rosenthal na zijn grote simultaansuccessen in de Franse hoofdstad werd uitgenodigd voor een simultaanvoorstelling in Brussel. Een dergelijke organisatie laat veronderstellen dat er in de Belgische hoofdstad nog steeds talrijke geïnteresseerde schaakklanten zijn.

In deze periode noteert men ook de eerste deelname van een Belg aan een groot toernooi. Franciscus Godfrey Janssens (1822-1881) emigreerde in 1845 vanuit België naar Londen en maakte naam door verschillende wedstrijden met Engelse spelers¹². In 1876 kon hij zich meten met Blackburne en Zukertort in het hooggekwalificeerde Simpson's Divan toernooi, maar kon geen bijzonder resultaat halen met zijn 2.5/10¹³.

Met de oprichting van de "Cercle des Echecs de Bruxelles" in 1891 kwam er een verdere ervaring in de hoofdstad. De club speelde een correspondentiewedstrijd tegen Lille in 1895, gevolgd door een wedstrijd tegen Parijs in 1899 en een wedstrijd tegen Antwerpen (1903)¹⁴. Daarnaast organiseerde de CREB de eerste nationale kampioenschappen in 1901. In de jaren 1900-1909 publiceerde de club zelfs het alom geprezen "Revue d'Echecs". Een

delicatesse in deze publicatie is ongetwijfeld de publicatie in het Frans¹⁵ van het boek "Common Sense in Chess" (1896) van de hand van wereldkampioen Emanuel Lasker, die in 1901 als erelid werd opgenomen. Maar zoals veel andere schaakbladen uit die beginperiode was het geen lang leven beschoren wegens financiële redenen¹⁶. Een andere grote prestatie van de CREB was de organisatie van de drie schaakcongressen van Oostende 1905-1907.

Gent

Volgens informatie van de Koninklijke Schaakclub in Gent werd deze club opgericht op 25 oktober 1900. De vier stichtende leden ontmoetten elkaar voor het eerst in het café "In den Hazewind". Toen het aantal leden was toegenomen, vond de verhuizing naar het "Hotel d'Allemagne" plaats in 1904, gevolgd door meerdere verhuizen. De activiteiten in de eerste jaren lijken zich te hebben beperkt tot het organiseren van interne clubtoernooien¹⁷. Met Edgard Colle bracht de club een gigantisch talent voort die later een grote internationale uitstraling zou verwerven. Met de organisatie van een internationaal toernooi in oktober 1926 ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan, maakte de club zelfs haar eerste internationale optreden¹⁸.

Luik

In Luik werd in 1911 de eerste club opgericht onder de naam "Cercle d'Echecs de Liège". De

¹⁰ Mijn onderzoek in de Brusselse Stadsbibliotheek van augustus 2020, in de dagbladen "Journal de Belgique" of "Journal de Bruxelles" in de periode september - december 1853, om een verwijzing naar de wedstrijd te vinden, is mislukt.

¹¹ J. Gay, Bibliografie Anekdotique (nota 4), p. 1 (België).

¹² P. W. Sergeant, A Century of British Chess, p. 91.

¹³ Voor Janssens schaakcarrière, zie meer <http://www.edochess.ca/players/p109.html>.

¹⁴ Paul Clément/E. Cornil, Le jeu d'échecs par correspondance en Belgique (1827-1970), p. 18-21.

Cahiers du CREB No. 3, Beschikbaar op <http://www.creb.be/>

¹⁵ Revue d'Echecs, Vol I (1900-1901), pp. 44 en 62, de lessen worden dan gegeven door Ed. Lannoy vertaalt in de eerste (1900-1901) en tweede jaargang (1901-1902). Beschikbaar op <http://www.creb.be/>.

¹⁶ Zie hoofdstuk XI.2 hieronder.

¹⁷ http://www.kgsrl.be/over_kgsrl.html

¹⁸ Zie P. Mauquoy, Van korte naar lange Rochade – van 1900 tot 2000, p. 9-23 met de kroniek van de eerste 25 jaar.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

club moest in het voorjaar van 1920 worden heropgestart en werd na de Russische Revolutie versterkt door de ballingen Victor Soutanbeieff en Georges Lalevitch. Na enkele actieve beginjaren kwam het in 1927 al tot een splitsing van de "Echiquier Liègeois". De Luikse club steunde de organisatie van het internationale toernooi van 1930.

De oprichting van BSB 1920 en de verdere ontwikkeling

De oprichting van de BSB 1920

Na het einde van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) heeft het Belgische schaakleven zich gereorganiseerd. In oktober 1919 organiseerde de Cercle des Echecs van Brussel een toernooi met zeven spelers, dat werd gewonnen door Max Nebel (1858-1930)¹⁹, oud-kampioen van de club, vóór Edmond Lancel en Edgard Colle²⁰. Het is belangrijk op te merken dat graaf Fernand de Villegas (1872-1926) ook op de deelnemerslijst stond. Volgens informatie van Serruys/Van Habberney²¹ zouden hij en Edmond Lancel op 8 februari 1920 een kleine wedstrijd hebben gespeeld tegen de twee Antwerpse spelers Nicolas Boruchowitz (1898 - ?)²² en Braunzweig²³ (2,5-

1,5 voor Antwerpen). Bij deze gelegenheid werd de oprichting van een nationale schaakbond overwogen - een idee dat Edmond Lancel en de Antwerpse secretaris Léon Weltjens al tijdens de oorlog hadden bedacht²⁴ toen ze gezamenlijk een correspondentietoernooi voor de Belgische soldaten in De Panne (achter het front) hadden georganiseerd tegen de Franse club Aquitaine. Een andere impuls kwam van de voorzitter van de Gentse club, Edouard Verschuren. Op 12 april 1920 publiceerde hij in *La Flandre libérale* een oproep voor de oprichting van een nationale schaakbond; hij was vooral verontrust over het feit dat er op de Olympiades van 1920 in Antwerpen geen schaak werd gespeeld²⁵ en dat andere landen al op nationaal niveau het schaken hadden georganiseerd.

Graaf Villegas bracht de bal aan het rollen en al in mei kwamen de leiders van de clubs uit Antwerpen, Brussel, Gent en Luik twee keer bijeen in Brussel om een statuut op te stellen voor de oprichting van een schaakfederatie in België ("Belgische Schaakbond")²⁶. Een eerste doorbraak kwam op 18 juli 1920: het comité stemde in met een voorlopig statuut²⁷, maar Serruys/Van Habberney²⁸ zei dat de Antwerpse delegatie ontbrak. Het comité stuurde de definitieve tekst naar de vier clubs in november en nodigde hen uit voor een vergadering op 19

¹⁹ M. Nebel (werkzaam in de financiële sector), was één van de eerste leden van de Brusselse Club en was als amateur één van de sterkste spelers van het land. Hij versloeg Colle in een wedstrijd tussen Brussel en Gent en versloeg Aljechin in een simultaanpartij op het einde van de jaren 1920. Hij stierf op 4-3-1930 (zie het overlijdensbericht van Ed. Lancel in *L'Echiquier*, mei 1930, p. 799).

²⁰ *La Stratégie* 1919, p. 223. Tegelijkertijd vond een B-toernooi met 10 deelnemers en een C-toernooi met 3 deelnemers plaats. De toernooitabel is ook afgedrukt in G. di Felice, *Chess Results 1901-1920* (2006), p. 252.

²¹ H. Serruys/G. Van Habberney, *Belgian chess publications, An annotated bibliography* (2011), p. 38.

²² Nicolas Boruchowitz, geboren in Antwerpen in 1898, had gestudeerd in Zwitserland en later in

Luik en vertrok uiterlijk in 1923 naar Shanghai. Verdere details zijn niet bekend (G. Koltanowski, *Het Schaakleven* 1923, Nr. 1).

²³ De voornaam en levensloop van Braunzweig zijn niet bekend.

²⁴ P. Clement/E. Cornil, *Le jeu d'échecs par correspondance* (VN 14), p. 5.

²⁵ De oproep van E. Verschuren van 12 april 1920 is te vinden op de inmiddels gesloten website van L. Winants, *Le Jardin de Caïssa*, onder "La Fondation de la F.B.E." -- 1920.

²⁶ *La Flandre Libérale*, 4-5-1920 en 6-6-1920, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1920.

²⁷ *La Flandre Libérale* van 26 juli 1920, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1920.

²⁸ H. Serruys/G. Van Habberney, *Belgian chess publications* (VN 21), p. 38.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

december 1920 in de gebouwen van de "Cercle des Echecs" in Brussel. Het statuut werd daar plechtig aangenomen en ondertekend door 7 stichters: Jules de Lannoy en Michel Conter (Brussel); Léon Weltjens en Oscar Prils (Antwerpen); Edouard Verschuere en Branco Tsharevitch (Gent) en Louis Malpas (Luik)²⁹. De eerste voorzitter van de BSB was de Brusselse edelman Jules de Lannoy. Zijn drie plaatsvervaarders waren de voorzitters van de clubs van Antwerpen (Georges Van Bladel), Gent (Edouard Verschuere) en Luik (Henri Leruitte). Secretaris was de vlijtige Marcel Lenglez en Edmond Lancel nam de taak van penningmeester op zich³⁰.

Vergeleken bij de rest van Europa werd de nationale federatie dus veel later opgericht dan in Nederland (1873), Duitsland (1877) of Engeland (1904), maar in hetzelfde jaar als Italië en een jaar eerder dan de Franse federatie (1921).

De ontwikkeling tot 1945

Na twee jaar ging het voorzitterschap van Jules de Lannoy eerst over op Georges Van Bladel uit Antwerpen (verkozen op 5 mei 1922³¹), vervolgens op Edouard Verschuere uit Gent (verkozen op 19 mei 1923³²) en ten slotte op Henri Leruitte uit Luik (verkozen op 18 mei 1924³³). Nadat alle stichtende clubs aan de beurt waren geweest, werd Jules Tackels van de Club Philidor Brussels voor het eerst gekozen voor een langere termijn sinds 1925³⁴.

De eerste vlaggenscheppen van de BSB waren de Belgische Kampioenschappen (vanaf 1921), de Interclubs (vanaf 1923) en de publicatie van een tijdschrift ("Bulletin de la Fédération Belge des Echecs"). Het eerste nummer ervan werd in oktober 1923 gepubliceerd. België werd in 1924 stichtend lid van de FIDE en nam deel aan verschillende vooroorlogse Olympiades. De Federatie begint de titel van Nationaal Kampioen toe te kennen. Edmond Lancel gaf tussen 1925 en 1939 het uitstekende tijdschrift "L'Echiquier" uit.

In de jaren '20 en '30 nam het aantal Belgische schaakclubs gestaag toe. Reeds op de Algemene Vergadering van 22 mei 1921 trad Verviers toe tot de BSB³⁵. In 1923 werden de "Cercle d'Echecs de Namur" (heden "Le Royal Namur Echecs" genoemd, na een fusie met de Club de Ludisan)³⁶ en een club in Huy opgericht (vandaag is er in de omgeving van Huy L'Echiquier Mosan, die in 1972 in Amay werd opgericht, maar sinds 2018 opnieuw in Tihange gevestigd is³⁷). In 1924 trad de Club van Kortrijk toe tot de Nationale Federatie³⁸.

Naast de Club van Oostende (1925³⁹) volgde kort daarna de oprichting van de "Schaakkring" van Mechelen (1927), gevolgd door een tweede Mechelse Club (MVLO). In 1928 werd een nieuwe zwaargewicht toegevoegd met Charleroi⁴⁰. In Braine-l'Alleud ontwikkelde zich ook een schaakkring, hoewel de exacte omstandigheden in het duister blijven - de nu zeer actieve club van de stad werd in mei 2004 opgericht⁴¹. Hetzelfde geldt voor de Oost-

²⁹ H. Serruys/G. Van Habberney, *Belgian chess publications* (VN 21), p. 38.

³⁰ Overeenstemming in *La Nation Belge* van 27-12-1920 en *La Flandre Libérale* van 2-1-1921, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1920.

³¹ *La Nation Belge*, 1-6-1922, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1922.

³² *La Nation Belge*, 24-5-1923, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1923.

³³ *La Nation Belge*, 21-5-1924, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1924; een portret van Henri Leruitte als voorzitter van de vereniging is gevonden in *L'Echiquier* 1925, pp. 46-47.

³⁴ *La Nation Belge*, 1.6.1925, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1925.

³⁵ *La Flandre Libérale*, 29-5-1921, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1921.

³⁶ <https://www.namurechecs.net/home/le-r-n-e>

³⁷ <https://www.echiquiermosan.be/index.php/le-club/historique>

³⁸ *La Nation Belge*, 29.10.1924, geciteerd door L. Winants (VN 25), 1924.

³⁹ <https://kosk.be>

⁴⁰ <http://www.crec.be/present.html>

⁴¹ <http://www.brainelechecs.be>

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

Vlaamse stad Ronse, waar in 1942 een club met tien leden was, maar waar nu geen schaakclub meer te vinden is.

De vorming van nieuwe clubs betekende echter niet automatisch een versterking van de BSB. Zo is de Mechelse Schaakkring in 1923 toegetreden tot de Vlaamse Schaakbond. In het begin nam het alleen deel aan Vlaamse wedstrijden voordat het in juli 1941 bij de BSB kwam⁴². Om te voorkomen dat "Vlaamse Schaakbond" de eenheid van het Belgische schaakleven in gevaar zou brengen, reageerde de Schaakbond al vroeg. Zo werd onder bemiddeling van Colle en Couvreur (Brugge) al in augustus 1925 een Vlaamse afdeling opgericht in de schoot van de nationale federatie⁴³.

Dit zou echter niet de enige uitdaging voor de Schaakfederatie blijven. In de zomer van 1928 trad president Tackels kort af, maar trok zijn beslissing in toen de Gentenaar Dierman solliciteerde⁴⁴. Op een later tijdstip, dat niet duidelijk kan worden bepaald, werd de latere rector van de Brusselse Universiteit Marcel Barzin (1891-1969) voorzitter. Barzin werd in 1931 trouwens ook nationaal kampioen onder het pseudoniem "Varlin"⁴⁵.

De overgang van het voorzitterschap van Tackels naar Barzin kan verband houden met een diep conflict tussen Tackels en Lancel, die

zich aan het begin van de termijn van Tackels uit het bestuur van de nationale federatie had teruggetrokken⁴⁶. In 1929 was er een heftige woordenwisseling tussen Tackels (in zijn hoedanigheid van voorzitter van de Philidor Brussels club) en Lancel (in zijn hoedanigheid van voorzitter van de nieuwe enkel aan Belgen voorbehouden "nationale club") over de vraag of spelers gelijktijdig lid konden zijn van beide Brusselse clubs⁴⁷.

In januari 1934 nam de plaatsvervanger van vele jaren, Gentenaar Edouard Verschuere (1879-1944), de leiding opnieuw over⁴⁸. In 1936 werd hij vervangen door Louis Demey, die een ernstige crisis moest overwinnen. Het aantal leden van de Schaakbond was ondertussen gedaald van 736 (1924) tot bijna 500 (1936)⁴⁹. Bovendien betwistte, halfweg het jaar, een groep topspelers (waaronder O'Kelly en Devos) ondersteund door Edmond Lancel, twee officieuze "kampioenschapstoernooien" - zonder voorselectie - uit protest tegen de ondoorzichtige selectiecriteria van de raad van bestuur van de federatie bij het bepalen van de deelnemers aan het nationale kampioenschap⁵⁰. In deze acute situatie heeft de nieuwe voorzitter Demey ervoor gezorgd dat het nationaal kampioenschap in oktober 1936 toch in Gent werd gehouden, zonder dat de afvallige spelers formeel van deelname werden uitgesloten⁵¹. Toch ontbraken deze spelers en Koltanowski won onbetwist het

⁴² J. Gooris, Historiek van de Koninklijke Mechelse Schaakclub, <http://www.kmsk.eu/Historiek> KMSK 1927-45, punt 9.

⁴³ P. Mauquoy, « Van korte naar lange Rochade » (VN 18), p. 20.

⁴⁴ P. Mauquoy, „Van korte naar lange Rochade“ (VN 18), p. 34.

⁴⁵ Edmond Lancel schrijft in L'Echiquier, november 1931, p. 1358: „Le nouveau champion (Varlin) assume depuis plusieurs années, avec compétence, les hautes fonctions de Président de la Fédération Belge des Echecs. »

⁴⁶ Selbstportrait van Lancel, L'Echiquier 1933, p. 117.

⁴⁷ L'Echiquier 1929, p. 50 and p. 97-99. Lancel geeft een samenvatting van zijn wachtlijst in L'Echiquier 1937, p. 196: « On sait trop que la

F.B.E. est, depuis 1929, affaiblie par des divisions de toutes espèces, par des exclusions de joueurs et de cercles, par les brimandes continues dont les joueurs, même les plus qualifiés, sont l'objet de la part d'une personnalité bruxelloise qui s'efforce avant tout d'attirer à ses organisations le plus l'éléments possible au détriment des autres cercles de la capitale qui échappent à son pouvoir ».

⁴⁸ P. Mauquoy, Van korte naar lange Rochade (VN 18), p. 44. Ranneforth's Schachkalender van 1935 (Leipzig 1935, p. 95), van 1936 (Leipzig 1936, p. 102), bevestigt dat Edouard Verschuere voorzitter was in 1934 en 1935.

⁴⁹ L'Echiquier 1936, p. 1563.

⁵⁰ L'Echiquier 1936, p. 1563.

⁵¹ P. Mauquoy, Van korte naar lange Rochade (VN 18), p. 49.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

toernooi. Het volgende jaar werd het conflict opgelost – want zelfs de voormalige "opstandige" topspelers O'Kelly en Devos namen met succes deel aan het officiële nationale kampioenschap in 1937⁵².

Van eind 1937 tot 1945 was Florent Van de Wouwer uit Antwerpen voorzitter⁵³ en hij stabiliseerde de situatie. Ondanks de Duitse bezetting werden de Belgische kampioenschappen gehouden in 1940-1944. In 1942 had de federale federatie onder meer 798 betalende leden: *Cercle de Bruxelles (150)*, *CREG (Koninklijke Gentsche Schaakkring) (66)*, *Cercle Colle (40)*, *Braine l'Alleud (27)*, *Namen (25)*, *Ruy Lopez (21)*, *Charleroi (18)*, *Schaakclub Mechelen (17)*, *Schaakkring Mechelen (15)*, *Ronse (10)* en de *Belgische Vereniging van Briefwisselende Schaakspelers AJEC/BVBS (200)*⁵⁴.

Andere activiteiten werden bemoeilijkt. Zo verboden de bezettingsautoriteiten de komst van de voormalige wereldkampioen Euwe uit Nederland, zodat het toernooi dat de Belgische Schaakbond had gepland voor februari 1942 met Euwe en de meesters Paul Devos, Frits Van Seters, Albéric O'Kelly, Viktor Soultanbeieff en J. Perlmutter, niet door kon gaan⁵⁵. Na de bevrijding van het land in september 1944 werden de beperkingen van de bezetting opgeheven.

⁵² Zie voor meer specifieke omstandigheden E. Lancel, *L'Echiquier 1937*, p. 255-256.

⁵³ KOSK (kosk.be) unter Historiek, Jahr 1945.

⁵⁴ J. Gooris, *Historiek (VN 42)*, punt 12.

⁵⁵ J. Gooris, *Historiek (VN 42)* Punt 10.

⁵⁶ Over de oorsprong van de eerste vereniging AJEC, zie Clément/Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance (VN 12)*, p. 30.

De ontwikkeling van de correspondentieschaakbond

Tijdens de oorlogsjaren vond er een hervorming plaats in het Belgische correspondentieschaak. De "Association Belge des Joueurs d'Echecs par Correspondance/Belgische Vereniging van Briefwisselende Schaakspelers" (AJEC/BVBS), die in 1933 voornamelijk door Louis Demey werd opgericht,⁵⁶ was sinds haar oprichting lid van de Belgische Schaakbond en leverde met haar 200 betalende leden in 1942 een kwart van alle leden die bij de BSB waren aangesloten. Door een conflict tussen voorzitter Louis Demey en penningmeester Fernand de Vleeschouwer raakte het BVBS in 1941 echter in een diepe crisis waarvan het zich nooit heeft hersteld⁵⁷. Na de oorlog werd Demey voorzitter van de Brusselse club "Cercle de Bruxelles et de Philidor", die in 1935 fuseerden. Hij bleef ook emotioneel gehecht aan de BSB, zoals blijkt uit het feit dat na zijn dood in 1967 een legaat van hem in de begroting van de Federatie is opgenomen.⁵⁸ Hij is een van de ere-ondervoorzitters van de vereniging.

Het BVBS bleef bestaan tot 1946. In 1942 werd de vereniging vervangen⁵⁹ door de nieuw opgerichte vereniging "L'Echiquier Belge/Het Belgisch Schaakbord" onder leiding van Fernand de Vleeschouwer (oprichter), Emile Gooris (eerste voorzitter en voormalig AJEC-kampioen) en Pierre Van de Walle (eerste toernooirecteur). Begin 1946 had deze nieuwe vereniging een recordaantal van meer dan 1.250 leden, waaronder veel niet-Belgen⁶⁰.

⁵⁷ Voor details over de crisis en het einde van AJEC, zie Clément/Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance (VN 12)*, pp. 113-126.

⁵⁸ J. Gooris, *Historiek (VN 42)*, punt 12

⁵⁹ P. Clément/E. Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance (VN 12)*, p. 6 en pp. 128-129.

⁶⁰ ICCFBelgium, https://en.wikipedia.org/wiki/ICCF_Belgium (bezocht op 23 juli 2020) vermeldt het aantal van 1,386 leden. In "L'Echiquier Belge" van juli 1952 wordt

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

Er werden regelmatig kampioenschappen gehouden en in 1960 was er zelfs een correspondentiekampioenschap in de Congolese kolonie met 8 spelers, waaronder Paul Demoulin en de zoon van Victor Soultanbeieff, Alexander Soultanbeieff⁶¹. Na de jaren zeventig nam de belangstelling voor correspondentieschaken echter weer af en sinds de jaren tachtig is de federatie door het computerschaken in de schaduw terecht gekomen. Opmerkelijk is echter dat de Belgische correspondentie federatie, naast tal van internationale kampioenen, ook zes schaakgrootmeesters heeft voortgebracht, namelijk Albéric O'Kelly de Galway (1962), Jozef Martin Boey (1975), Valeer Maes (1988), Richard Polaczek (1995), Marc Geenen (2000) en Christophe Pauwels (2009). O'Kelly werd zelfs wereldkampioen correspondentieschaken in het seizoen 1959-1962⁶², terwijl de Sovjetspeler Joedowitsj (die zijn wedstrijd tegen de leidende Estrin niet voortzette vanwege een vermeende ziekte)⁶³ Boey waarschijnlijk van de titel hield in het seizoen 1972-1975. Jozef Boey heeft zich in zijn correspondentieschaakpraktijk ook verdienstelijk gemaakt in het Jaenisch Gambiet tegen de Spaanse opening (1. e4 e5 2. ♘f3 ♘c6 3. ♙b5 f5) dat na 4. ♘c3 fxe4 5. ♘xe4 ♘f6 6. ♘xf6 ♙xf6! goed speelbaar is, want zwart heeft na 7. ♙e2 ♙e7! 8. bxc6 bxc6 compensatie voor de geofferde pion.

gemeld dat het recordaantal leden eind 1945 1277 was (gedrukt door Clément/Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance*, VN 12, p. 199). Het verschil in de cijfers kon niet worden opgehelderd.

⁶¹ Op de achtergrond van deze unieke onderneming P. Clément/E. Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance* (VN 12), pp. 257-262.

⁶² Vier correspondentiepartijen uit de Wereldkampioenschapscyclus, becommentarieerd door O'Kelly, zijn te vinden in Clément/Cornil, *Le jeu d'Echecs par correspondance* (VN 12), p. 255-256 en p. 282.

⁶³ M. Wasnair/M. Jadoul, *Histoire des maîtres belges*, Brussel 1988, p. 203.

De ontwikkeling 1945-1977

Op een vergadering op 3 juni 1945 werd Francis Peeters uit Leuven⁶⁴, die voor de oorlog naam had gemaakt in het probleemschaak, tot nieuwe voorzitter gekozen. De federatie is gestructureerd in zes liga's⁶⁵; in de provincie Limburg neemt de politicus Fr. de Smeet de leiding van de regionale federatie over. Hij was tijdens de bezetting als politieke gevangene naar Duitsland gebracht en was slechts enkele weken eerder naar België teruggekeerd⁶⁶. Met Pinksteren wordt in Gent een klein overwinningstoernooi gehouden ("Tournoi de la Victoire"), dat Soultanbeieff wint voor Van Seters en een luitenant van de Britse luchtmacht⁶⁷. Al in augustus 1945 besloot de nationale schaakbond om in september van dat jaar de toernooiwerkzaamheden te hervatten. Er werden nieuwe clubs opgericht, zoals Jean Jaurès Gent 1945, de Club O'Kelly Hasselt 1947⁶⁸ of Eupen 1947 (sinds 2003 KSK47-Eynatten).

Sinds 1949 is de jarenlange voorzitter van de Gentse Schaakclub, Eduard Van Hoorde, voorzitter, een "figure éminent sympathique et populaire dans le monde des échecs belge"⁶⁹. Van Hoorde is de eerste topspeler aan de top van de federatie: hij speelde regelmatig in de nationale kampioenschappen en werd zelfs 2e in 1950 en zal de federatie tot 1957 met een vaste hand leiden. Bijzonder was dat in 1955 naast de

⁶⁴ Zie F. Peeters, *Eerste begrippen over Het Schaakprobleem*. Onderrichtingen voor beginners (1924).

⁶⁵ KOSK, Historiek, <http://kosk.be/03%20Historiek/1925-1934/1945.html>

⁶⁶ J. Gooris, *Historiek* (VN 42), punt 13.

⁶⁷ V. Soultanbeieff, *Le maître de l'attaque – 100 parties de Soultanbeieff* (1974), p. 131; P. Mauquoy, *Van korte naar lange Rochade* (VN 18), p. 53.

⁶⁸ <http://www.schaakclub-okelly.be/>.

⁶⁹ V. Soultanbeieff, *Le Jour*, 14 september 1951, geciteerd door E. Cornil, *Les championnats* (FN 66), p. 133.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

interclubs, de "founding cities" een viermans-toernooi hielden, dat door Brussel werd gewonnen voor Antwerpen en Gent⁷⁰. Tijdens het mandaat van Van Hoorde was de vereniging ook actief betrokken bij de uitgave van schaakpublicaties. Zowel de Interliga-finale in 1955⁷¹ als het wereldkampioenschap voor junioren in Antwerpen in 1955⁷² werden gedocumenteerd in boeken.

Van 1957 tot 1967 stond de Antwerpse veteraan Léon Weltjens aan het hoofd van de federatie, gevolgd door Gérard Heynen uit Mortsel (1967-1971). In 1959 nam de vereniging de juridische vorm aan van een *vereniging zonder winstbejag* (vzw). In 1970 kende de Koning, gezien haar 50-jarig bestaan, de vereniging de titel "Koninklijk" (KBSB-FRBE-KSB) toe. De zeer gewaardeerde Gentse Paul Mauquoy stond aan het hoofd van de federatie tot aan de structurele hervorming (1971-1977). Hij schrijft later een prachtig jubileumboek ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van zijn thuisclub⁷³.

De structurele hervorming van 1977

Na de Belgische staatsvorming van 1970 werden de drie nieuw opgerichte taalgemeenschappen ook belangrijk voor de Belgische schaakwereld. Sinds de herfst van 1977 bestaat de nationale federatie uit drie nieuw opgerichte federaties, namelijk de "Vlaamse Schaak Federatie" (VSF), de "Fédération échiquéenne francophone de Belgique" (FEFB) en het "Schachverband der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens" (SVDB). De drie federaties zijn zelfbesturend en bieden informatie aan op hun websites⁷⁴. Ze houden

hun eigen kampioenschappen, organiseren de opleiding van scheidsrechters, beheren de jeugdopleiding en organiseren andere activiteiten, zoals schoolschaak of het organiseren van toernooicompetities. Volgens de statuten van KBSE-FREB-KBSB heeft elke federatie tenminste één vertegenwoordiger in het bestuur van de nationale federatie.

Naast de indeling in taalgemeenschappen is er ook de organisatie in "Liga's". Elke federatie heeft zijn eigen Liga (499: VSF; 599: FEFB; 699: SVDB). Er is ook de "Liga Brussel-Hoofdstad" (Liga 0), die in theorie gezamenlijk zou moeten worden beheerd door de VSF en de FEFB, maar die momenteel geen gekozen vertegenwoordigers heeft. Om dit probleem op te vangen hebben de VSF en de FEFB besloten om andere liga's in hun gebied toe te laten. Daarvan zijn er vijf in de FEFB (Luik, Namen-Luxemburg, Henegouwen, Waals-Brabant, Brussel-Hoofdstad) en vijf in de VSF (Antwerpen, Vlaams-Brabant, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Limburg). De belangrijkste functie van deze Liga's is momenteel dat elke club in België aan een Liga moet worden toegewezen. Of de Liga haar clubs bijzondere activiteiten aanbiedt verschilt van Liga tot Liga.

De nieuwe *status quo* leidt ook tot een zekere stabiliteit aan de top. Marc Bossuyt uit Brugge was van 1977 tot 1994 voorzitter van de federatie, een periode waarin het schaken in België een aanzienlijke opleving kende. Nog in 1981 klaagde één van de aanstormende jonge spelers, Daniel Pergericht, in een interview:

"Er is geen infrastructuur om een elite-speler te helpen in de internationale arena te komen."

BSB/FBE, 1955. Het toernooi werd bijgewoond door Boris Spassky, die later wereldkampioen werd.

⁷³ P. Mauquoy, Van korte naar lange Rochade (VN 18).

⁷⁴ <https://www.fefb.be/>;
<https://sites.google.com/site/vlaamseschaakfederatie/>; <http://www.svdb-online.be/>

⁷⁰

<http://www.belgianchesshistory.be/tournament/founding-cities-tournament/>.

⁷¹ Verzameling partijen van de interligafinale. BSB/FBE, 1955.

⁷² Derde wereldkampioenschap schaken juniors Antwerpen/Troisième championnat mondial des échecs des juniors, Anvers, 21 juli-7 augustus 1955.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

Onder deze omstandigheden moet men vaststellen dat er al vele jaren geen vooruitgang is geboekt. Natuurlijk is de situatie nu beter voor amateurs; maar voor professionals of aspirant-professionals is België een woestijn".⁷⁵

Vanaf het midden van de jaren tachtig zou de situatie echter verbeteren - want de OHRA- en SWIFT-toernooien bieden ook jonge Belgische spelers de kans om op internationaal niveau te strijden⁷⁶. Toegegeven, de financiële middelen van de federatie voor de promotie van haar eigen elite was in de daaropvolgende jaren nog steeds erg bescheiden.

De ontwikkeling 1995-2008

Met de ineenstorting van de Sovjet-Unie trekken veel spelers uit het Oosten naar de West-Europese landen, waaronder België. Zowel de individuele als de teamkampioenschappen veranderen van karakter. Op nationaal niveau wisselen de voorzitters relatief snel - van 1995 tot 2008 zijn er naast Marc Bils uit Boutersem (1995-1998), John van Emmeloo uit Gent (2000-2004) en Francois van Damme uit Bredene (2006-2007) vijf interim-voorzitters⁷⁷. Op 24 februari 2007 wordt de Belgische Schaakbond stichtend lid van de *Association Internationale des Echecs Francophones*. Het organiseert regelmatig kampioenschappen waaraan Franstalige Belgische spelers deelnemen.

De ontwikkeling sinds 2008

In 2008 zal Günter Delhaes, de oud-voorzitter

van Rochade Eupen, het voorzitterschap overnemen, maar slechts voor één jaar. Chris Ghysels uit Gent, die al in 2007-2008 interim-voorzitter was, zal hem opvolgen voor de jaren 2009-2011. Eind 2009 zorgde een schandaal voor opschudding in de federatie : in de periode 2007-2009 verduisterde de zittende penningmeester van 2000-2009 ongeveer 100.000 €⁷⁸. In december neemt Günter Delhaes weer de leiding over, leidt een rechtszaak in tegen de schuldige en zet de dringend noodzakelijke hervormingen in gang. Na drie keer herkozen te zijn, zal hij in het jubileumjaar ook het voorzitterschap van de federatie op zich nemen.

De Belgische kampioenschappen

Individuele kampioenschappen voor mannen

De eerste niet-officiële Belgische kampioenschappen werden georganiseerd door de Brusselse Schaakclub. Na de oprichting nam de BSB vanaf 1921 de verantwoordelijkheid over. Etienne Cornil heeft de kampioenschappen zeer grondig beschreven in twee "cahiers" waarnaar we integraal kunnen verwijzen⁷⁹. De schaakfederatie of de organiserende club publiceerde ook op onregelmatige basis bulletins over de individuele kampioenschappen, die door Serruys/ Van Habberney werden samengebracht⁸⁰. Een volledige lijst met de resultaten is opgenomen in bijlage 1. Grofweg kan de ontwikkeling van dit kampioenschap als volgt worden geschetst.

⁷⁵ Interview met D. Pergericht, in: Mat-Ouvu (nr. 28) van juni 1981, gedrukt door E. Cornil, Daniel Pergericht, Cahiers du CREB nr. 6, p. 61.

⁷⁶ Zie hieronder VIII.5

⁷⁷ Zie de tabel over voorzitters in bijlage 5 voor nadere bijzonderheden.

⁷⁸ Zie <https://schaakfabriek.be/2009/12/06/chris-ghysels-het-was-een-slag-in-mijn-gezicht/> voor de reactie van voorzitter Chris Ghysels eind 2009.

⁷⁹ E. Cornil, Les championnats de Belgique des Echecs (1901-2009), Cahier Du CREB 01/02. Te consulteren op <http://www.creb.be/>, Publicaties, Cahiers Du CREB.

⁸⁰ H. Serruys/G. Van Habberney, Belgian chess publications (VN 21), S. 103-105.

100 Jaar Belgische Schaakgeschiedenis

In 1901 werd de Brusselse toernooidirecteur Eugène Pécher beschouwd als de officieuze kampioen van het land. Er namen echter slechts twee spelers deel aan de eerste twee nationale kampioenschappen die door de Brusselse Schaakclub werden georganiseerd⁸¹. De Brit Edward Empson Middleton versloeg de Antwerpse probleemcomponist F. H. König in twee matches in 1905/1906. Op het Duitse kampioenschap in Hannover in 1902 eindigde de Britse speler op een bescheiden plaats in de middenmoot in de 2e groep van het B-toernooi onder de naam "E. Middleton-Park Home (Brussel)"⁸². Hij kon zich daarmee niet eens kwalificeren voor het A-toernooi, dat als de kwalificatieronde voor het meestertoernooi gold. Hij nam niet deel aan het volgende Duitse kampioenschap in Coburg in 1904. Nadat Middleton Brussel weer had verlaten, werd de hoogbejaarde F.H. König (1847-1937) beschouwd als de kampioen (1911-1913).

Volgens artikel 7 van de statuten van 18-9-1921⁸³ kende de BSB twee titels toe: "De Kampioen van België", die enkel door Belgische onderdanen kon worden behaald, en de "Winnaar van het Toernooi". Met deze titel kon een buitenlandse winnaar van het hoofdtoernooi worden gelauwerd. Na een opstartoverwinning in 1921 van de in Zwitserland opgegroeide kampioen Nicolas Boruchowitz, vochten Edgard Colle en George Koltanowski in de jaren twintig een hard duel voor de Belgische heerschappij, duidelijk gewonnen door Colle. Verrassend genoeg deed de Federatie niets toen in het toernooi van 1922 de drie deelnemers uit Antwerpen blijkbaar samenspannen ten gunste van

Koltanowski om Colle tegen te stoppen- want de winnaar van het vorig jaar, Boruchowitz, verloor van Koltanowski met het narrenmat 1. f3 e5 2. g4 Dh4#⁸⁴, wat volgens de huidige reglementering zou leiden tot de uitsluiting van beide spelers. Waarschijnlijk heeft dit onsportief gedrag ertoe geleid dat de Federatie de titel in 1925-1926 alleen op basis van een tweekamp heeft toegekend om dergelijk bedrog te voorkomen. Zelfs in rechtstreekse duels bleek Colle duidelijk superieur aan Koltanowski⁸⁵. In 1927 veranderde de BSB de regels opnieuw: nu was er een kwalificatietoernooi om te bepalen wie de nationale kampioen kon uitdagen. Dit ging echter fout: in 1927 vond zo'n toernooi niet plaats, en in 1928-1930 was het aantal deelnemers zo laag dat het bij één toernooi bleef. Hierdoor kon Koltanowski uit Antwerpen het kampioenschap opnieuw winnen in 1930, toen Colle niet meedeed vanwege een kalenderconflict met het internationale toernooi in Frankfurt⁸⁶. Gedurende de hele periode 1925-1930 werden blijkbaar niet-Belgische onderdanen volledig uitgesloten van deelname aan het Belgisch kampioenschap⁸⁷.

In 1931 keerde de Federatie terug naar de oorspronkelijke regel dat spelers van buitenlandse nationaliteit mochten deelnemen, maar niet de titel van Belgisch kampioen konden verwerven. Marcel Barzin, later rector van de Vrije Universiteit van Brussel, speelde onder het pseudoniem "Varlin"⁸⁸ en won in 1931. Na de vroege dood van Colle in 1932 namen de verbannen Pool Boruch Dyner en de verbannen Rus Viktor Soutanbeieff uit Luik⁸⁹ het roer over, voordat

⁸¹ E. Cornil, Les championnats (VN 79), p. 8.

⁸² Gebhard/Metger/Berger/Schultz, Der Dreizehnte Kongress des Deutschen Schachbundes. Hannover 1902, p. XXXIV.

⁸³ De handgeschreven statuten zijn gepubliceerd door Cornil, Les championnats (VN 79), pp. 26-28.

⁸⁴ E. Cornil, Les championnats (VN 79), p. 35.

⁸⁵ Zie details in de paragraaf over Colle in hoofdstuk V.1.

⁸⁶ E. Cornil, Les championnats (VN 79), p. 61.

⁸⁷ Mr. Wasnair/M. Jadoul, Histoire des maîtres belges (VN 63), p. 65.

⁸⁸ V. Soutanbeieff, Le maître de l'attaque (VN 67), p. 67.

⁸⁹ Zie details over Soutanbeieff in hoofdstuk VIII.1.b. en over Dyner in hoofdstuk VIII.1.c.